

УДК 159.9

Бочелюк В.Й.¹, Чирка Є.А.²

¹ д-р психол. наук, проф. НУ «Запорізька політехніка»

² студ. гр. СНЗ-1111м НУ «Запорізька політехніка»

ОРГАНІЗАЦІЯ ТА ХІД ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ МОТИВАЦІЇ УЧІННЯ У ДІТЕЙ З АУТИЗМОМ

Дослідження проводилося у НУ «Запорізька політехніка». Експериментальну вибірку на констатувальному етапі дослідження склали 19 дітей дошкільного віку віком від 5 до 7 років, з них 15 дітей з розладами аутистичного спектра різного ступеня вираженості та 4 дітей з нейротиповим розвитком. Проводили дослідження протягом 2021 – 2022 рр.

Для того, щоб ефективно підібрати методи впливу на формування мотивації учіння було проведено констатувальний експеримент. Метою констатуючого етапу дослідження було з'ясування психологічних

особливостей мотивації учіння дошкільників з аутизмом, що передбачало аналіз окремих складових мотивації учіння та встановлення умов, які забезпечують успішність її функціонування. Для досягнення поставленої мети було поставлено наступні завдання:

1. Дослідити особливості розвитку мотивації учіння у дітей дошкільного віку з аутизмом порівняно із нейротиповими однолітками, зокрема з'ясувати: а) особливості сенсо-моторного компоненту; б) особливості когнітивного компоненту; в) особливості емоційного компоненту; г) особливості поведінкового компоненту; д) особливості мотиваційного компоненту.

2. Визначити рівні сформованості мотивації учіння у дітей старшого дошкільного віку з аутизмом.

3. Проаналізувати чинники, що визначають своєрідність мотивації учіння у дітей дошкільного віку з розладами спектру аутизму. Згідно з визначеними завданнями, було використано комплекс діагностичних методик, які спрямовані на вивчення мотивації учіння, зокрема її структурних компонентів у дошкільнят з аутизмом та дітей такого ж віку з нейротиповим розвитком. Констатувальна експериментальна частина дослідження здійснювалось у чотири етапи.

Перший етап полягав у підборі методик, відповідних для проведення дослідження. Було вивчено наявні психометричні методики, що досліджують компоненти мотивації учіння та відібрано для опрацювання такі, що є відповідними до поставленої мети і завдань роботи.

Другий етап передбачав вивчення змісту різних компонентів мотивації учіння у дітей дошкільного віку з аутизмом та їх однолітків з нейротиповим розвитком.

Завданням третього етапу було визначення суті поведінкового та мотиваційного компонентів мотивації учіння у дітей дошкільного віку з аутизмом та їх однолітків з нейротиповим розвитком.

Четвертий етап був присвячений здійсненню обчислення результатів проведених психодіагностичних методик, їх інтерпретації та аналізу методом застосування математичної статистики. Математичні обчислення проводилися у статистичному пакеті SPSS Statistic.

Одним з базових психодіагностичних інструментів та одним з перших і найважливіших кроків початкової діагностики є спостереження за дитиною. Його проведення вимагає стимульних матеріалів, які потрібно приготувати заздалегідь. Спостереження складається з наперед визначених етапів.

Карту спостереження ми перевели в бальну шкалу. Карта спостереження описує 15 сфер. Компоненти кожної сфери оцінили від 0 до 2 балів, що дозволяє вирахувати загальну кількість балів, що позначає рівень функціонування у кожній сфері. Завдання оцінюємо у 0 балів – у випадку,

якщо дитина самостійно виконує ту чи іншу дію, і / чи поведінка або реакція є адекватними віку дитини; 1 бал дитина отримує, коли вона потребує допомоги дорослого для виконання того чи іншого завдання, або поведінка чи реакція дитини є не зовсім адекватною її віку, але це в межах норми; 2 бали дитина отримує, коли виконання того чи іншого завдання для дитини є непосильним, або дитина не пробує його виконати, а реакція чи поведінка є надто бурхливими чи загальмованими, що не відповідає віку дитини. Карту спостереження ми перевірили на надійність (внутрішню узгодженість шкал). Статистика альфа Кронбаха становить 0,946.

Шкала оцінювання проявів дитячого аутизму (CARS). Метою використання шкали CARS було виявлення у дітей з аутизмом дошкільного віку ступеня його прояву, а також розширення та поглиблення даних про психологічні особливості дітей з різним ступенем аутизму за допомогою даних отриманих за результатами інших методик про особливості їх психічного розвитку.

Біхевіоральна шкала оцінювання дитячого аутизму (CARS) складається з 15 пунктів, які дозволяють діагностувати дітей з аутизмом, відрізнити їх від дітей з вадами розвитку, але без синдрому аутизму; дає можливість відрізнити ступінь аутизму від легкого – помірного до значного.

Шкала оцінювання проявів дитячого аутизму (CARS) вміщує 15 шкал: взаємини з людьми, імітація, емоційна реакція, володіння тілом, використання об'єктів, адаптація до змін, зорова реакція, слухова реакція, смак, запах, реакція на дотик, їх використання, боязкість або нервозність, вербальна комунікація, невербальна комунікація, рівень активності, рівень і ступінь інтелектуального розвитку, загальне враження.

Кожна шкала оцінюється від 1 до 4 балів. Сумарний бал по всіх шкалах дає змогу виявити наявність чи відсутність порушень аутистичного спектру, а також визначити рівень аутизму: 15 - 30 балів свідчать про відсутність аутизму; 30 - 37 балів – легка або помірна форма аутизму; 37 - 60 балів – важкий аутизм.

Психолого-освітній профіль покращеної версії (PEP-R) є концепцією оцінки розвитку дітей з аутизмом, а також дітей з розладами розвитку. Результати, отримані в тесті PEP-R, використано для укладання «Індивідуальних програм навчання» (ІПН). PEP-R є добіркою поведінок та вмінь, яка служить для діагностики характерних для конкретної дитини способів навчання. Тест призначається передовсім для дітей, що перебувають на дошкільному або нижчому рівні, тобто у віці від 6 місяців до 7 років.

Метою використання PEP-R у проведенні нашого дослідження було визначення актуального рівня та зони найближчого розвитку дитини, а також з'ясування нетипових способів поведінки, що було використано у побудові корекційної програми розвитку дитини в рамках психологічного супроводу.

Таким чином, нами було визначено організацію та хід дослідження особливостей учіння дітей дошкільного віку з розладами аутистичного спектру.